

ISSN 1999-4214 (print)

ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN
HUMANITIES
INSTITUTE

№3/2026

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2026

Бас редактор **Дауренбекова Л.Н.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
филология ғылымдарының кандидаты
Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
философия докторы (PhD)

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша.
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Аасланд Е.	философия докторы (PhD), профессор
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Каранфил Г.	философия докторы (PhD), профессор, Комрат мемлекеттік университеті, Кишинев, Молдова
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабекұлы Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрысжан Л.Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Олдфилд А.	Философия докторы (PhD), профессор, Каролина Университеті Каролина, АҚШ
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ
Сенмез О.Ф.	философия докторы (PhD), профессор, Токат Газиосманпаша университеті, Токат, Түркия

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмабаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.
Меншіктенуші: «А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты»
Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Басуға 25.09.2026 ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі. БТ.
Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89
«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института имени
А.К. Кусаинова
Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института имени
А.К. Кусаинова

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша.
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Аасланд Е.	доктор философии (PhD), профессор
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Каранфил Г.	доктор философии (PhD), профессор, Комратский государственный университет, Кишинев, Молдова
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы им. Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабекулы Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курысжан Л.А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Олдфилд А.	доктор философии (PhD), профессор, Университет Каролины Каролина, США
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ
Сенмез О.Ф.	доктор философии (PhD), профессор, Университет Токат Газиосманпаша, Токат, Турция

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 25.09.2026 г. Формат 60*84 1\8. Бум. типогр.
Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

©Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**
Candidate of Philological Science, Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities
Institute
Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**
Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities
Institute

Editorial Board

Aimuhambet Zh.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Aktayeva K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
Absadyk A.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Aasland E.	
Bredikhin S.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
Гайнуллина Ф.А.	Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
Yermekova T.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University. Almaty, Kazakhstan
Yesirkepova K.K.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Zhusipov N.K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
Karanfil G.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Komrat Devlet Univerditesi, Kishinev, Moldova
Kurbanova M.M.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
Kamzabekuly D.	Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Kuryszhn L.A.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
Oner M.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
Oldfield A.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Coastal Carolina University Carolina, USA
Pimenova M.V.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
Seifullina F.S.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF
Senmez O.F.	(PhD), Professor, Tokat Gaziosmanpasa University, Tokat, Turkey

Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect Zhumabayev
Tel/Fax: (7172) 561 933; e-mail: eagi.vestnik@gmail.com, сайт: ojs.egi.kz

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No. KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 25.09.2026 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper. Printing house

Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ / ЯЗЫКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS		
BAKYTZHANOVA A.K.	The problem of Professional Language in Scientific Publications of the International Database Scopus	7
ЕРСҰЛТАНОВА Қ.Ж.	Қазақ тілінің цифрлық медиакөңістіктегі тіл тазалығы	23
ИМАНБЕРДІ С.Қ. ӘБДУӘЛИҰЛЫ Б.	Қазақ кісі есімдері: отбасы және демография	32
КЕСІКБАЕВА Ә. ЕСЕНОВА Қ.Ө. ИСМАИЛОВА Ф.К.	Қазақ очерктерінің типтік түрлері және жолсапар очерктерінің прагматикасы	42
МУСАЕВ Ә.С. АМАНГЕЛЬДИН Е.А. АЛКЕБАЕВА Д.А.	Адам мен жасанды интеллект коммуникациясы: тілдік имитация және иллюзия	54
НУРБАЕВА А.М. БАЙСЫДЫК И.Б. АКЫБАЕВА Н.Н.	Генеративный искусственный интеллект в рекламном дискурсе: языковые сдвиги и трансформация голоса бренда	65
NURDAULET P. BIRAY N. MAULET A.	Theoretical Foundations of the Linguoculturological Study of Kui-anyz texts: Language and Culture, Linguocultural Unit, Concept, Symbol, and Cultural Code	78
ОРАЗБАЕВА Ф.Ш. РЫСҚҰЛОВА А.Д. ПЕРТАЕВА Ә.К.	Қазақ, орыс және ағылшын дискурсындағы генеративті семантика: салыстырмалы-типологиялық талдау	89
РАҚЫМҒАЛИЕВА А.О. ИСАКОВА С.С. МУХАМЕДЖАНОВА Г.Т.	Қазақ тіл білімінде когнитивтік терминтаңымның қалыптасуы мен дамуы	102
SAURBAYEV R.ZH. PASHAN D.M.	The Manifestation of Emotive and Evaluative Dimensions in Lexical Usage within the Context of Communication	111
СНАБЕКОВА М.М. НУРТАЕВА А.Б.	Қазақ және ағылшын тіліндегі жеке жұлдыздардың халықтық космонимдік атаулары жайында	124
ТҰЯҚБАЙ Т. ТҰЯҚБАЕВА Р. ТОЙБЕКОВА С.	Абай шығармаларындағы «е» көмекші етістігінің эволюциясы	133
ӘДЕБИЕТТАНУ / ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ / LITERATURE STUDIES		
АЙМҰХАМБЕТ Ж.Ә. НУРДАУЛЕТОВА Б.И. БЕКЕЕВА Н.Ж.	Алтай оронимі мен Ертіс гидронимі: фольклорлық нұсқалар және этимологиялық талдау	146
АЛМАСХАНҚЫЗЫ А. СЕЙІТОВА Б.Б. МЕЛЬНИК С.	Асқар Алтай прозасындағы интермәтін және ұлттық семиосфера	158

ҚОРҒАНБЕКОВ Б.С. ДАУЛЕТ Л.	Мырзашөл өңірі қазақтарының фольклоры: жанрлық жүйесі мен мәдени-танымдық ерекшелігі	173
KARBOZOV E.K. NOGAIBEK KYZY L.	Semiotic and Symbolic Significance of Sacred Notions in Wedding Ritual Folklore	184
ДИЛЬДЕБАЕВА Ж.Ш. АХМЕТ К.С.	Әдебиеттегі кроссвер жанры және қазіргі қазақ прозасы	196
ЖОРАШОВА А.М. АЙТУГАНОВА С.Ш. ТАМАБАЕВА Қ.Ө.	Қазіргі қазақ прозасындағы метанарратив: Айгүл Кемелбаева шығармаларының құрылымдық ерекшеліктері	207
ЖУМАГЕЛДИН Ж.Ш. ЖАРЫЛҒАПОВ Ж.Ж. КЕНЖЕГАЛИЕВ С.А.	Қазақ анималистік прозасындағы баяндау формаларының құрылымы	218
ИСИНА Н.У. НУРМАНОВА Ж.К. ЖАПАНОВА М.Е.	Авторская стратегия в малой прозе Умит Тажкен	227
МИРАЗОВА М.Н. БОЛТАНОВА Ж.	Қазылық тауының көркем санадағы пішіні	243
ОРАЗХАН Н.Н. ДАРИБАЕВ С.Д. МАХАНБЕТҚЫЗЫ А.	*Қорқыт ата бейнесін медиакеңістікте жандандыру мәселесі	252
САДЫҚ А.С.	Қазақ ғашықтық ән өлеңдерінің поэтикалық типологиясы	262
САПАШ Ш.Б. ТАХАН С.Ш.	Методологические подходы к изучению казахской драматургии в отечественном литературоведении 1960–1980-х годов	273
СИРЯЧЕНКО В.В. БАЗЫЛОВА Б.К. СЕКЕЙ Ж.	Возможности и вызовы интеграции искусственного интеллекта и визуализации данных в изучение эволюции казахской литературы	284
ТОҚТАРБАЙ Е. Н. ӘУБӘКІРОВА Қ.А. ТОҚСАМБАЕВА А.О.	Шәкәрім поэзиясындағы «оян» мотиві	294
UTESHOVA A.A. MATBEK N.K.	Mystical Chronotope and Mythical Symbolism in Contemporary Kazakh Youth Prose	305
ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ / МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ / METHODOLOGY OF TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE		
АСҚАРОВА Г.С. КАРИБЕКОВА А.Ж. АЙТОВА Ж.Ж.	Цифрлық гуманитаристика аясында ежелгі дәуір әдебиетін оқытудың жаңа парадигмасы	315
САТКЕНОВА Ш. ТЛЕУБАЕВ С. Б.	Мультимедиялық құралдар арқылы қазіргі қазақ әңгімелерін оқытудың ерекшелігі	328

А.О. РАҚЫМҒАЛИЕВА¹

*С.С. ИСАКОВА²

Г.Т. МУХАМЕДЖАНОВА³

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан^{1,2}

М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті, Петропавл,

Қазақстан³.

(e-mail: agisa_94@mail.ru¹, sabira-i@yandex.ru²,
mukhamed130282god@gmail.com³)

ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНДЕ КОГНИТИВТІК ТЕРМИНТАНЫМНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫ

Аңдатпа. Бұл мақала қазақ тіл біліміндегі когнитивтік терминтанымның қалыптасуы мен дамуын қарастырады. Зерттеуде терминнің дәстүрлі номинативтік түсініктен когнитивтік бағытқа ауысу үдерісі талданып, оның ғылыми білімді ұйымдастыратын және ұғымды модельдейтін құрал ретіндегі қызметі айқындалады. Термин мағынасының сөздік анықтамада емес, ғылыми дискурс пен мәтін аясында қалыптасатыны негізделеді. Зерттеу барысында ғылыми мәтіндердегі терминдердің қолданысын талдау үшін аналитикалық әдіс, сондай-ақ когнитивтік және дискурстық талдауға негізделген кешенді тәсілдер қолданылды. Терминдердің жүйелік, фреймдік және категориялық ерекшеліктері қарастырылып, терминжасамның танымдық сипаты дәлелденді. Нәтижесінде терминнің динамикалық құбылыс екені, оның мағынасы ғылыми модель мен дискурстық ортаға тәуелді қалыптасатыны анықталды. Терминнің ғылыми объектіні атаумен шектелмей, оны түсіндіру және құрылымдау құралы ретінде қызмет ететіні көрсетілді. Зерттеу нәтижелері когнитивтік терминтаным теориясын дамытуға және терминологиялық жүйені жаңа ғылыми тұрғыдан түсіндіруге мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: когнитивтік терминтаным, ғылыми дискурс, термин мағынасы, ұғымды модельдеу, фреймдік құрылым, терминжасам, категориялау, қазақ тіл білімі.

Кіріспе. Термин мәселесі тіл білімінде ұзақ уақыт бойы номинативтік құбылыс ретінде қарастырылып келді: термин – белгілі бір ғылыми ұғымның атауы, ал терминология – сол атаулардың жиынтығы деген түсінік үстем болды. Мұндай көзқарас ғылымның алғашқы кезеңінде жеткілікті еді, өйткені ғылыми тілдің негізгі міндеті жаңа ұғымдарды атау болатын. Алайда ғылым дамып, білім көлемі күрделенген сайын терминнің тек атау қызметімен шектелмейтіні байқалды. Бір ұғым түрлі ғылыми мектептерде әртүрлі түсіндірілді, бір термин әр мәтінде түрлі мазмұнмен қолданылды, ал кей жағдайда анықтамасы бірдей терминдер ғылыми мәтінде әртүрлі теориялық салмаққа ие болды. Бұл құбылыс терминнің мағынасы сөздікте емес, ғылыми ойлау үдерісінде қалыптасатынын көрсетті [1, 22].

Осыдан бастап терминді тек тілдік бірлік ретінде емес, танымдық әрекеттің нәтижесі ретінде қарастыру қажеттілігі туды. Лингвистикадағы антропоэлектік парадигма тіл мен сананың байланысын алдыңғы орынға шығарды. Когнитивтік лингвистика тілдік

бірліктерді адамның білімді қабылдау, өңдеу және сақтау механизмдерімен байланыста зерттеуді ұсынды. Бұл өзгеріс терминтанымға да әсер етті: термин енді дайын ұғымның атауы емес, ұғымды қалыптастыратын құрал ретінде қарастырыла бастады [2, 69].

Мәселен, «жүйе» терминін алайық. Дәстүрлі анықтамада ол – «өзара байланысты элементтердің жиынтығы». Бірақ математикадағы жүйе, тіл біліміндегі жүйе, философиядағы жүйе және ақпараттық технологиядағы жүйе бірдей емес. Олардың анықтамасы ұқсас болғанымен, ғылыми мәтіндегі қызметі мен концептуалдық құрылымы әртүрлі. Демек, терминнің мағынасы анықтамадан емес, ғылыми модельден туындайды.

Осы тұста термин ғылым дискурстың негізгі құрылымдық элементі екені айқындалады. Ғылыми мәтінде термин гипотеза құруға, дәлелдеуге, салыстыруға және жалпылауға қатысады. Сондықтан термин – ғылыми білімді атаушы емес, оны ұйымдастырушы құрал. Мұндай түсінік когнитивтік терминтанымның пайда болуына негіз болды [3, 19].

Қазақ тіл білімінде де бұл бағыт біртіндеп қалыптасты. Дәстүрлі кезеңде термин жасам мәселесі аудару, баламалау, нормалау шеңберінде қарастырылды. Бірақ жаңа ғылым салаларының пайда болуы, кірме ұғымдардың көбеюі, баламалардың тұрақсыздығы терминді тек тілдік тұрғыда түсіндіру жеткіліксіз екенін көрсетті [4, 3]. Бір ұғымға бірнеше атау ұсынылуы немесе бір атаудың түрлі мағынада қолданылуы ғылыми коммуникацияның сапасын төмендетті. Мұндай жағдайда терминнің дұрыс-бұрыстығы тілдік сәйкестікпен емес, ұғымдық дәлдікпен анықталуы тиіс болды. Осылайша, қазақ терминтанымында когнитивтік бағыттың қалыптасуы қажеттілік ретінде пайда болды: терминді сөз емес, білім құрылымы ретінде түсіндіру қажеттілігі туындады.

Қазақ тіл білімінде когнитивтік бағыттың дамуы ең алдымен мәтінтану, дискурс теориясы және концептология салаларының қалыптасуымен байланысты. Бұрын грамматикалық деңгейде ғана қарастырылған көптеген ұғымдар кейін коммуникативтік және танымдық сипатта түсіндіріле бастады. Мәселен, «мәтін», «дискурс», «концепт», «тілдік бейне» сияқты терминдердің ғылыми айналымға енуі зерттеу нысанының кеңеюіне әкелді. Нәтижесінде термин тек грамматикалық белгі емес, білімді ұйымдастырушы категория ретінде қарастырыла бастады. Бұл құбылыс қазақ тіл білімінде когнитивтік терминтанымның қалыптасқанын және оның қазіргі кезеңде белсенді даму үстінде екенін көрсетеді.

Әдістеме және зерттеу әдістері. Зерттеу теориялық-лингвистикалық сипатта жүргізілді. Материал ретінде қазақ тіл біліміндегі грамматика, мәтінтану және когнитивтік лингвистикаға қатысты ғылыми еңбектер, терминологиялық сөздіктер мен ғылыми мақалалардағы терминдердің қолданысы қарастырылды. Талдау барысында терминдердің мағынасы сөздік анықтамалар арқылы емес, ғылыми мәтіндегі қызметі арқылы айқындалды.

Негізгі қолданылған әдістер:

- теориялық талдау және жалпылау;
- салыстырмалы-сипаттамалы талдау;
- ғылыми дискурсты интерпретациялау;
- фреймдік модельдеу;
- ұғымды категориялау принципі.

Терминнің мазмұны оның анықтамасымен емес, ғылыми модельдегі орны арқылы түсіндірілді.

Талқылау мен бақылау. Қазақ тіл біліміндегі когнитивтік терминтанымның қалыптасуы мен дамуын шартты түрде үш кезеңмен сипаттауға болады. Бірінші кезең – дәстүрлі терминтаным: термин жасам аудару, баламалау, нормалау аясында қарастырылып, термин көбіне дайын ұғымның атауы ретінде түсіндірілді. Екінші кезең – өтпелі кезең: жаңа ғылым салаларының енуі мен кірме ұғымдардың көбеюі нәтижесінде бір ұғымға бірнеше атаудың ұсынылуы, термин мағынасының мәтін ішінде құбылуы сияқты мәселелер күшейіп, терминнің ұғымдық дәлдігі алдыңғы орынға шықты. Үшінші кезең – когнитивтік бағыттың орнығуы: терминді тек атау емес, ғылыми білімді ұйымдастыратын

[5, 68], ұғымды модельдейтін танымдық құрал ретінде қарастыру күшейіп, терминнің мағынасы дискурста, жүйеде және фреймдік байланыстарда ашылатыны айқындалды.

Когнитивтік терминтаным терминнің табиғатын қайта түсіндіруден басталады. Егер дәстүрлі бағытта термин ұғымды белгілейтін таңба болса, когнитивтік бағытта термин ұғымды қалыптастыратын құрал болып саналады [6]. Бұл айырмашылық тек теориялық емес, практикалық маңызға ие. Мысалы, қазақ тіл білімінде «сөйлем мүшесі» термині бар. Дәстүрлі грамматикада ол сөйлемдегі қызметіне қарай анықталады. Бірақ когнитивтік тұрғыдан қарасақ, бұл тек классификация емес — сөйлемді құрылым ретінде түсінудің моделі. Яғни термин объектіні атау үшін емес, оны қалай көру керектігін көрсетеді. Термин ғылыми шындықтың өзін емес, оның моделін береді.

В.М.Лейчик терминологияны ғылым дамуының кезеңі ретінде қарастырып, термин ұғымдық құрылыммен бірге қалыптасатынын көрсетеді [1, 22]. Яғни алдымен дайын ұғым болмайды — ғылыми түсіндіру процесінде ұғым да, термин де қатар пайда болады. Бұл пікір терминді кейін қойылатын белгі емес, зерттеу құралы ретінде түсінуге мүмкіндік береді.

Осы идеяны В.Ф.Новодранова тереңдетіп, терминологияны ғылыми білімнің қалыптасу құралы деп сипаттайды [2, 69]. Ғалымның пікірінше, ғылым дамыған сайын терминологиялық жүйе күрделенеді, өйткені жаңа білім жаңа құрылымдық қатынастарды талап етеді. Демек, терминология ғылымның айнасы емес — оның механизмі.

Е.И.Голованова терминнің ақпараттық табиғатын айқындай отырып, термин белгілі бір білім форматын сақтайтынын дәлелдейді [7, 43]. Басқаша айтқанда, термин – қысқартылған теория [7, 43]. Мысалы, «морфема» термині тек «мағыналы бөлшек» деген анықтама емес, тілдің құрылымдық моделін білдіреді. Бұл термин қолданылған мәтінде тілдің бөлшектенетін жүйе екені алдын ала қабылданады.

Осы зерттеулерді жинақтай отырып, мынадай қорытынды жасауға болады: термин – атау емес, ғылыми шындықты танудың тәсілі.

Бұл тұжырым қазақ ғылыми тіліндегі көптеген даулы баламаларды түсіндіреді. Көп жағдайда терминнің сәтсіздігі аударманың дәл еместігінен емес, ұғымдық модельдің сәйкес келмеуінен болады.

Қазақ терминтанымында атаудың менталды табиғатын жүйелі түрде қарастырған зерттеушілердің бірі – С.С.Исакова. Зерттеуші терминді когнитивтік тұрғыдан талдау барысында оның қалыптасуы мен қолданылуының танымдық негіздеріне назар аударады [8, 75]. Бұл жерде маңызды мәселе – терминді тіл емес, сана таңдайды.

Мысалы, «қаратпа сөз» терминін алайық. Бұл атау сөйлеу актісіндегі қатысымдық бағыттылықты көрсетеді. Егер оны «адресат көрсеткіші» деп аударсақ, мағынасы сақталғанымен, қабылдау моделі өзгереді: бірінші жағдайда сөйлеуші орталықта, екінші жағдайда құрылым орталықта болады. Демек, термин таңдауы ғылыми көзқарасты да анықтайды.

Біздің пайымдауымызша, қазақ тіліндегі кейбір терминдердің орнықтау себебі де осында. Көп жағдайда балама семантикалық тұрғыдан дұрыс, бірақ концептуалдық тұрғыдан бөтен. Яғни ұғымның ғылыми моделі ұлттық таныммен сәйкес келмейді.

Б.К.Хасанғалиева бұл мәселені фреймдік модельдеу арқылы шешеді. Ғалым терминдерді өзара байланысқан ұғымдар жүйесі ретінде қарастырады [9, 207]. Мысалы, медицина терминдері «ауру – белгі – себеп – ем» құрылымында түсіндіріледі. Бұл жерде әр термин жеке емес, тұтас білім құрылымының бөлігі.

Осы тұжырымды тіл біліміне қолдансақ, «сөз тіркесі – сөйлем – мәтін» ұғымдары да фреймдік қатынаста екенін көреміз. Бірін екіншісіз түсіндіру мүмкін емес. Демек, термин мағынасы анықтамада емес, жүйеде қалыптасады.

Н.А.Мишанкина ғылыми дискурсты модельдеу теориясында терминнің ерекше қызметін көрсетеді. Ғалымның пікірінше, ғылыми мәтінде термин объектіні сипаттамайды — оны құрастырады [10, 33]. Мысалы, «концепт» термині пайда болғаннан кейін ғана тіл білімінде дүниенің тілдік бейнесі туралы жаңа зерттеулер жүргізіле бастады. Яғни термин ғылыми бағыттың өзін қалыптастырады.

Демек қазақ тіл білімінде де жаңа бағыттардың баяу қалыптасуы кейде дәл осы терминологиялық модельдің болмауымен байланысты. Ғылыми ойды дамыту үшін тек жаңа дерек емес, жаңа термин қажет.

Ғылыми мәтіннің құрылымын талдау терминнің ерекше қызметін айқын көрсетеді. Күнделікті тілде сөз объектіні атайды, ал ғылыми тілде термин объектіні түсіндірудің құралына айналады. Яғни ғылыми мәтінде термин атау емес, дәлелдеу механизміне қатысушы элемент болып табылады. Бұл ерекшелік әсіресе теориялық мәтіндерде анық байқалады: автор жаңа термин енгізген сәттен бастап зерттеу бағыты өзгереді, өйткені жаңа атаумен бірге жаңа модель пайда болады. Мысалы, қазақ тіл біліміндегі «мәтін» ұғымының тарихына назар аударсақ, бастапқыда ол тек «сөйлемдердің жиынтығы» ретінде түсіндірілді. Кейін «мәтін» термині «коммуникативтік бірлік», «мағыналық тұтастық», «дискурстық құрылым» мағынасында қолданыла бастады. Бұл жерде өзгерген тек анықтама емес, ғылыми объектінің өзі. Яғни терминнің мазмұны ғылым дамыған сайын кеңейіп, жаңа теориялық қатынастарды қамтыды. Демек, термин дайын шындықты білдірмейді — ғылыми шындықты қалыптастырады.

Н.А.Мишанкина ғылыми дискурсты лингвокогнитивтік модельдеу тұрғысынан қарастырып, терминнің мәтінде гипотеза мен дәлел арасындағы байланысты ұйымдастыратынын көрсетеді [10, 33]. Ғылыми мәтінде алдымен ұғым толық айқын болмайды, зерттеу барысында нақтыланады, ал термин сол нақтылану процесінің тірек нүктесіне айналады. Сондықтан бір термин әр авторда әртүрлі түсіндірілетіні заңды құбылыс: ол сөздік мағынаның өзгеруі емес, ғылыми модельдің өзгеруі.

Аталған зерттеу жұмыстарын тұжырымдасақ, қазақ тіл біліміндегі кейбір теориялық пікірталастар дәл осы терминнің модельдеуші қызметін ескермеуден туындайды. Бір ұғымға түрлі анықтама берілгенде оны «қате» деп бағалау дұрыс емес; бұл ғылыми модельдердің айырмашылығы болуы мүмкін. Терминді біріздендіру тек тілдік сәйкестік арқылы емес, концептуалдық сәйкестік арқылы жүргізілуі тиіс.

Когнитивтік терминтанымда терминжасам – атау ойлап табу емес, ұғымды категориялау процесі. Адам жаңа құбылысты қабылдағанда оны бұрынғы біліммен салыстырып, белгілі бір категорияға енгізеді, содан кейін ғана атау береді. Сондықтан терминнің формасы емес, таңдалған негіз маңызды.

Қазақ тіліндегі «түбір» терминін қарастырайық. Бұл сөз өсімдік әлемінен алынған метафора арқылы жасалған: сөздің негізгі бөлігі ағаштың тамырына ұқсатылған. Мұнда ұғымды түсіндіру үшін көрнекі модель қолданылған. Егер оны «негізгі морфема» деп атауға да болар еді, бірақ «түбір» термині құрылымдық қатынасты бейнелі түрде көрсетеді. Яғни термин ғылыми модельді ықшам түрде білдіреді.

Сол сияқты «бастауыш» термині сөйлемдегі әрекеттің басталу нүктесін көрсетеді. Бұл атау грамматикалық функциядан бұрын когнитивтік қатынасты білдіреді: сөйлеуші сөйлемді субъектіден бастайды. Демек, термин құрылымдық емес, танымдық принципке негізделген.

Осы мысалдардан мынадай қорытынды шығады: қазақ тіліндегі көптеген дәстүрлі терминдер бастапқыда когнитивтік модельге сүйеніп жасалған, бірақ кейін олар тек грамматикалық белгі ретінде түсіндіріліп кеткен.

Осы тұрғыдан алғанда когнитивтік терминтанымның негізгі міндеті — осы бастапқы танымдық негізді қайта ашу.

Б.К. Хасанғалиева ұсынған фреймдік модельдеу терминдердің жеке емес, өзара байланыста өмір сүретінін дәлелдейді [9, 207]. Ұғым әрқашан белгілі бір білім құрылымының бөлігі болады. Сондықтан бір терминді толық түсіну үшін оны қоршаған терминдер жүйесін білу қажет.

Мысалы, синтаксис саласындағы «сөйлем мүшелері» ұғымын алайық. Бастауыш, баяндауыш, толықтауыш, анықтауыш, пысықтауыш — бұлар бөлек-бөлек анықтамалар емес, бір құрылымның элементтері. Егер біреуін алып тастасақ, бүкіл жүйе бұзылады. Яғни әр терминнің мағынасы өзара қатынаста ғана ашылады.

Бұл құбылысты «тәуелді мағына» деп атауға болады: терминнің мазмұны дербес емес, жүйелік. Мысалы, «шақ» терминін тек «етістіктің уақыт категориясы» деп түсіндіру жеткіліксіз. Ол «әрекет – уақыт – сөйлеу сәті» қатынасы арқылы анықталады. Сондықтан шақты түсіну үшін тек морфологияны емес, сөйлеу актісін де ескеру керек.

Біздің пайымдауымызша терминнің негізгі мағынасы анықтамада емес, оның жүйедегі орнында қалыптасады.

Осы себепті терминологиялық сөздіктерде берілген қысқа анықтамалар кейде жеткіліксіз болады — олар тек бағыт береді, толық мағынаны ғылыми мәтін ғана ашады.

Ғылыми дискурста терминнің мағынасы тұрақты болмайды. Зерттеу барысында ол нақтыланып, кеңейіп немесе тарылып отырады. Мысалы, «концепт» терминінің алғашқы қолданысында ол «ұғым» ұғымына жақын болды, кейін мәдени-танымдық мазмұнына ие болды, қазіргі кезде когнитивтік модель ретінде қарастырылады. Яғни терминнің эволюциясы ғылым эволюциясын көрсетеді.

Қазақ тіл білімінде «мәтін» терминінің кеңеюі де осы құбылысқа жатады: сөйлемдер жиынтығы → мағыналық тұтастық → коммуникативтік акт → мәдени код. Бұл өзгеріс анықтаманың өзгеруі емес, зерттеу нысанының күрделенуі. Демек, термин – ғылыми ойдың қозғалыс траекториясы.

Нәтижелер. Жүргізілген талдау негізінде қазақ тіл біліміндегі когнитивтік терминтанымның қалыптасуы мен дамуына қатысты төмендегідей ғылыми нәтижелер анықталды.

Біріншіден, термин мағынасы сөздікте бекітілмейді, ол ғылыми дискурста және нақты ғылыми мәтінде қалыптасады. Анықтама тек бастапқы бағдар береді, ал терминнің толық концептуалдық мазмұны автор ұсынған теориялық модельде ашылады. *Дәлел:* «жүйе» термині әр ғылым саласында бірдей емес, себебі оның концептуалдық құрылымы модельге тәуелді.

Екіншіден, термин ғылыми объектіні жай атаушы бірлік емес, оны түсіндіретін модельдік құрал болып табылады. Термин объектіні “қалай көру керектігін” көрсетіп, ғылыми танымның бағытын ұйымдастырады. *Дәлел:* «сөйлем мүшесі» термині тек жіктеу емес, сөйлемді құрылым ретінде ұғынудың моделін білдіреді.

Үшіншіден, терминжасам атау ойлап табу емес, ұғымды категориялау және оны белгілі бір танымдық негізде модельдеу әрекеті екені айқындалды. Сондықтан терминнің орнығуы көбіне аударманың дәлдігімен емес, ұғымдық модель сәйкестігімен анықталады. *Дәлел:* «қаратпа сөз» пен «адресат көрсеткіші» баламалары бір мағынаны берсе де, қабылдау моделін әртүрлі ұйымдастырады.

Төртіншіден, терминдердің мағынасы дербес емес, жүйелік сипатта болады: терминологиялық жүйе өзара байланысқан фреймдер желісі түрінде ұйымдасады. Термин мазмұны қоршаған ұғымдар жүйесімен қатынаста ғана толық ашылады. *Дәлел:* «сөйлем мүшелері» атаулары және «шақ» категориясы басқа терминдермен байланыста ғана түсіндіріледі (“әрекет–уақыт–сөйлеу сәті” қатынасы).

Бесіншіден, термин ғылыми мәтінде динамикалық түрде дамиды: ол нақтыланып, кеңейіп, жаңа теориялық қабаттарға ие болады. Терминнің эволюциясы ғылыми ойдың эволюциясын көрсетеді. *Дәлел:* «мәтін» терминінің “сөйлемдер жиынтығы → мағыналық тұтастық → коммуникативтік акт → мәдени код” бағытымен кеңеюі және «концепт» терминінің уақыт өте когнитивтік модель ретінде орнығуы.

Демек қазақ тіл біліміндегі когнитивтік терминтанымның негізгі нәтижесі – терминді атау емес, білімді ұйымдастыратын құрылым ретінде тану. Сондықтан терминнің дұрыс-бұрыстығы тілдік сәйкестікпен ғана емес, ең алдымен концептуалдық дәлдікпен және ғылыми модельге сәйкестікпен бағалануы тиіс.

Қорытынды. Жүргізілген зерттеу нәтижесінде қазақ тіл біліміндегі когнитивтік терминтанымның қалыптасуы мен дамуы терминнің дәстүрлі номинативтік қызметінен когнитивтік-модельдеуші қызметке қарай кеңеюімен байланысты екені анықталды. Термин ғылыми объектіні атаумен ғана шектелмей, оны белгілі бір теориялық тұрғыдан

түсіндіруге, құрылымдауға және категориялауға қатысатын ғылыми таным құралы ретінде танылады.

Зерттеу нәтижелері термин мағынасының тұрақты әрі тек сөздік анықтамаға тәуелді құбылыс еместігін көрсетті. Оның мазмұны ғылыми мәтіннің контекстінде, белгілі бір ғылыми модельдің құрамында және терминологиялық жүйедегі өзге ұғымдармен байланыста нақтыланады. Осыған байланысты терминнің мағынасын анықтауда оның сөздік дефинициясымен қатар дискурстық қызметін және концептуалдық құрылымын ескеру қажеттілігі негізделді.

Зерттеу барысында терминжасамның когнитивтік табиғаты да айқындалды. Термин жасау үдерісі жаңа атауды механикалық түрде қалыптастырумен шектелмей, ғылыми нысанды белгілі бір категорияға енгізу, бұрынғы біліммен байланыстыру және оның негізгі белгілерін модельдеу үдерісі ретінде көрінеді. Осы тұрғыдан терминнің орнығуы оның тілдік формасының сәттілігіне ғана емес, сол атаудың артындағы ұғымдық модельдің ғылыми жүйеге сәйкестігіне тәуелді.

Фреймдік талдау терминдердің мағынасы өзара байланысқан ұғымдар жүйесінде қалыптасатынын көрсетті. Мысалы, «сөйлем мүшелері», «шақ», «ауру – белгі – себеп – ем» тәрізді ұғымдық қатынастар жеке терминнің мағынасын оның жүйедегі орны арқылы толықтыруға мүмкіндік береді. Бұл терминологиялық жүйені жеке атаулар жиынтығы емес, өзара байланысқан білім құрылымы ретінде қарастыру қажеттігін көрсетеді.

Зерттеудің теориялық маңызы қазақ тіліндегі терминдерді когнитивтік лингвистика мен ғылыми дискурс тұрғысынан түсіндіру мүмкіндігімен байланысты. Ал практикалық тұрғыдан алынған тұжырымдар терминологиялық сөздіктер құрастыруда, жаңа терминдерді қалыптастыруда, терминдерді біріздендіруде және ғылыми мәтіндерді редакциялауда қолданылуы мүмкін.

Қазақ ғылыми тілінде терминдерді біріздендіру тек аударманың дұрыстығымен шешілмейді. Негізгі өлшем – ұғымдық модельдің дәлдігі. Егер термин ғылыми модельді дұрыс бейнелесе, ол өміршең болады; бейнелемесе, балама қанша дәл аударылса да орнықпайды. Сонымен бірге зерттеу теориялық-лингвистикалық материалдарға негізделгендіктен, алдағы зерттеулерде қазақ тіліндегі терминдердің нақты ғылыми корпустардағы қолданысын сандық және дискурстық тұрғыдан талдау, әртүрлі ғылым салаларының терминологиялық жүйелерін салыстыру және когнитивтік модельдердің өнімділігін арнайы корпус материалдары арқылы тексеру перспективалы бағыт болып табылады. Осыған байланысты терминжасамда басты принцип «атау табу» емес, «ұғымды дұрыс көру» болуы тиіс. Когнитивтік терминтаным қазақ ғылыми тілін дамытуда теориялық негіз ретінде қызмет ете алады, өйткені ол терминді сөз ретінде емес, білім құрылымы ретінде түсіндіреді.

Әдебиеттер

1. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура. – М.: КомКнига, 2006.
2. Новодранова В.Ф. Когнитивные науки и терминология // Научно-техническая терминология: науч.-техн. реф. сб. – Вып. 2. – М.: ВНИИКИ, 2000. – С. 68-70.
3. Исакова С.С. Когнитивтік терминтанымның басты мәселесі – тіл мен білім // Терминологиялық хабаршы. – 2014. – №2(48). – Б. 19-27.
4. Исакова С.С. Қазақ терминтанымы: лексикалық құрамы, жасалу тәсілдері, прагматикалық қызметі. – Алматы: М-стиль, 2007. – 159 б.
5. Азаматова А.Х. Специфика терминологической информации // Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы. – 2012. – №3(137). – Б. 67-70. URL: <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/820>.
6. Гринев С.В. Когнитивное терминоведение // Научно-техническая терминология. Вып. 1. – 2002. – С. 11-15.
7. Голованова Е.И. Введение в когнитивное терминоведение: учеб. пособие. – М.: Флинта, 2011. – 224 с.

8. Исакова С.С. Терминді когнитивтік тұрғыдан талдау // «Қазіргі әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері: ізденіс және шешу жолдары» V республикалық ғылыми-теориялық конференцияның жинағы. – 2010. – Б. 75-80.

9. Khassangaliyeva B., Issakova S., Issakova A., Tyazhina Y., Bismildina D., Albekova A. Metaphorical Models of Ophthalmology Terms in Kazakh and English. // World Journal of English Language. – 2025. – Vol. 15. – №4. – P. 203-212. DOI: <https://doi.org/10.5430/wjel.v15n4p203> 02.04.2025.

10. Mishankina N. A., Panasenko E. A. The metaphorical terminology database: conceptual design. Novosibirsk State Pedagogical University Bulletin, 2016, vol. 6, no. 6, pp. 86–99. DOI: <http://dx.doi.org/10.15293/2226-3365.1606.07>.

А.О. РАҚЫМҒАЛИЕВА, С.С. ИСАКОВА

Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, Актөбе, Казахстан

Г.Т. МУХАМЕДЖАНОВА

Северо-Казахстанский университет имени М.Козыбаева, Петропавловск, Казахстан

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ КОГНИТИВНОГО ТЕРМИНОВЕДЕНИЯ В КАЗАХСКОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ

Аннотация. Статья посвящена изучению особенностей становления и развития когнитивного терминоведения в казахском языкознании. Актуальность исследования обусловлена необходимостью рассматривать термин не только как наименование научного понятия, но и как языковую единицу, участвующую в организации научного знания, моделировании понятийной структуры и отражении когнитивных процессов научного дискурса. Цель исследования – охарактеризовать переход термина от номинативной к когнитивно-моделирующей функции и определить его когнитивную природу в научном дискурсе. Материалом исследования послужили научные труды по грамматике, текстологии и когнитивной лингвистике казахского языка, терминологические словари и термины, используемые в научных публикациях. В работе применены методы теоретического анализа и обобщения, сравнительно-описательный метод, интерпретация научного дискурса, фреймовое моделирование и категоризация понятий. Установлено, что значение термина не ограничивается словарной дефиницией, а формируется в контексте научного текста, теоретической модели и терминологической системы. Выявлены системный, фреймовый и категориальный характер термина, а также когнитивная природа терминообразования. Обосновано, что термин выполняет не только номинативную, но и объяснительную, структурирующую и моделирующую функции. Результаты исследования могут быть использованы при унификации казахской терминологии, составлении терминологических словарей, создании новых терминов и редактировании научных текстов.

Ключевые слова: когнитивное терминоведение, научный дискурс, значение термина, моделирование понятия, фреймовая структура, терминообразование, категоризация, казахское языкознание.

A.O. RAKYMGALIEVA, S.S. ISSAKOVA

Aktobe Regional University named after K.Zhubanov, Aktobe, Kazakhstan

G.T. MUKHAMEJANOVA

M.Kozybayev North Kazakhstan University, Petropavlovsk, Kazakhstan

FORMATION AND DEVELOPMENT OF COGNITIVE TERMINOLOGY STUDIES IN KAZAKH LINGUISTICS

Annotation. This article examines the formation and development of cognitive terminology studies in Kazakh linguistics. The relevance of the study is determined by the need to consider a term not only as the name of a scientific concept, but also as a linguistic unit involved in organizing scientific

knowledge, modeling conceptual structures, and representing cognitive processes in scientific discourse. The aim of the study is to characterize the transition of the term from a nominative function to a cognitive-modeling function and to determine its cognitive nature in scientific discourse. The research material includes scholarly works on Kazakh grammar, text studies, and cognitive linguistics, terminological dictionaries, and terms used in scientific publications. The study employs theoretical analysis and generalization, comparative-descriptive analysis, interpretation of scientific discourse, frame-based modeling, and concept categorization. The results show that the meaning of a term is not limited to its dictionary definition but is formed within the context of a scientific text, theoretical model, and terminological system. The systemic, frame-based, and categorical characteristics of terms are identified, and the cognitive nature of terminology formation is substantiated. The findings demonstrate that a term performs not only a nominative function but also explanatory, structuring, and modeling functions. The results may be applied to the standardization of Kazakh terminology, the compilation of terminological dictionaries, the development of new terms, and the editing of academic texts.

Keywords: cognitive terminology, scientific discourse, meaning of a term, concept modeling, frame structure, terminology formation, categorization, Kazakh linguistics

References

1. Leichik V.M. Terminovedenie: predmet, metody, struktura. – M.: KomKniga, 2006.
2. Novodranova V.F. Kognitivnye nauki i terminologia // Nauchno-tehnicheskaya terminologia: nauch.-tehn. ref. sb. – Vyp. 2. – M.: VNIITK, 2000. – S. 68-70.
3. Isakova S.S. Kognitivтік терминтанымның басты мәселесі – тіл мен білім // Terminologiyq habarşy. – 2014. – №2(48). – B. 19-27.
4. Isakova S.S. Qazaq терминтаным: лексикалық құрамы, жасалу тәсілдері, прагматикалық қызметі. – Almaty: M-stil, 2007. – 159 b.
5. Azamatova A.H. Spesifika terminologicheskoi informatsii // Äl-Farabi atyndaғы QazÜU Habarşysy. Filologia seriasy. – 2012. – №3(137). – B. 67-70. URL: <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/820>.
6. Grinev S.V. Kognitivnoe terminovedenie // Nauchno-tehnicheskaya terminologia. Vyp. 1. – 2002. – S. 11-15.
7. Golovanova E.İ. Vvedenie v kognitivnoe terminovedenie: ucheb. posobie. – M.: Flinta, 2011. – 224 s.
8. Isakova S.S. Termindі kognitivтік түрғыдан taldau // «Qazırgı äleumettik-gumanitarlyq ğylymdardyń özeıti мәселелері: izdenis және шеуа joldary» V respublikalyq ğylymi-teorialyq konferensianyń jınaғы. – 2010. – B. 75-80.
9. Khassangaliyeva B., Issakova S., Issakova A., Tyazhina Y., Bismildina D., Albekova A. Metaphorical Models of Ophthalmology Terms in Kazakh and English. // World Journal of English Language. – 2025. – Vol. 15. – №4. – R. 203-212. DOI: <https://doi.org/10.5430/wjel.v15n4p203> 02.04.2025.
10. Mishankina N. A., Panasenکو E. A. The metaphorical terminology database: conceptual design. Novosibirsk State Pedagogical University Bulletin, 2016, vol. 6, no. 6, pp. 86–99. DOI: <http://dx.doi.org/10.15293/2226-3365.1606.07>.

Авторлар туралы мәлімет:

Рақымғалиева Ағиса Омарқызы – Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің докторанты, Ақтөбе, Қазақстан.

Рақымғалиева Агиса Омаровна – докторант Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова, Актобе, Казахстан.

Rakhimgaliyeva Agisa Omarovna – doctoral student at doctoral student K.Zhubanov Aktobe Regional University, Aktobe, Kazakhstan.

Исакова Сабира Сағынбекқызы – филология ғылымдарының докторы, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің профессоры, Ақтөбе, Қазақстан.

Исакова Сабира Сағынбековна – доктор филологических наук, профессор Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова, Актобе, Казахстан.

Issakova Sabira Sagynbekovna – Doctor of Philology, Professor of K.Zhubanov Aktobe Regional University, Aktobe, Kazakhstan.

Мұхамеджанова Гүлмира Тастемірқызы – философия докторы (PhD), М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университетінің қауымдастырылған профессоры, Петропавл, Қазақстан.

Мухамеджанова Гүлмира Тастемировна – доктор философии (PhD), ассоциированный профессор Северо-Казахстанского университета имени М.Козыбаева, Петропавловск, Казахстан.

Mukhamejanova Gulmira Tastemirovna – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at M.Kozybayev North Kazakhstan University, Petropavlovsk, Kazakhstan.